

OTKA-PÁLYÁZATOK

A kataszteri felmérés térképeinek és iratainak forrásfeltárása (K 105 886)

2012-ben a Magyar Országos Levéltár OTKA-pályázatot nyújtott be az őrizetében található kataszteri térképek és iratok feldolgozására. A pályázatot Reisz T. Csaba (vezető kutató) és dr. Török Enikő (senior kutató) készítették, 20 052 000 Ft ösztámogatást igényelve a projekt megvalósításához. A pályázatot a bírálók és az OTKA Bizottság támogatásra érdemes alapkutatásnak ítélték, és 18 072 000 Ft-ot biztosítottak a célokhoz. A pályázat főbb elemeit és a bírálatokat a projekt átláthatósága, valamint a később OTKA-pályázat benyújtására vállalkozók munkájának segítése érdekében tesszük közzé. Következő számunkban az első évi teljesítmény beszámolóját közöljük majd.

I. Pályázat

1. Részletes kutatási terv

Háttér, megoldandó problémák, saját előzmények

A modern állam a magánosok vagyoni erejét meghaladó közösségi, továbbá államszervezési feladatai (állam- és közigazgatás, igazságszolgáltatás, közbiztonság, gazdasági élet szabályozása, egészségügy, oktatás, kultúra stb.) költségeinek fedezésére a magántulajdon és a termelés, a forgalom és a fogyasztás egy részét különféle jogcímeken (egyenes- és fogyasztási adók, vámok, jövedékek, illetékek, díjak formájában) önkényesen, rendeleti úton vagy törvényes felhatalmazás alapján elvonja.

Az alapvetően agrárgazdálkodást folytató országokban, így a Habsburg Monarchiában és a részét alkotó Magyarországon az egyik alapvető adótárgy a föld volt, így az államhatalom számára ennek adóztatása egyértelmű törekvés volt. Már II. József is kísérletet tett

arra, hogy az adó alapjául szolgáló földterület nagyságát, a művelési ágakon és minőségen alapuló jövedelmét az adó lehetőleg igazságos, mindenesetre elviselhető mértékű kivetéséhez minél pontosabban meghatározzák. A józsefi kataszteri felmérés 1785-ben indult, ám az uralkodó halálos ágyán e rendeletét is visszavonta. A polgári lakosság ellenállása miatt a katonasággal végeztetett felmérések dokumentációja jórészt áldozatul esett a megyei nemesi közönség bosszújának.

Az állami feladatok költségigénye azonban nem nélkülözhetette a földadó bevételeit, ezért az örökös tartományokban 1817-ben bevezették az állandó (vagyis hosszú időre megállapított adóalapként szolgáló) földadókat. Tekintettel arra, hogy a földterület felmérése évekig eltartott, 1819-ben egy elsősorban becslésen alapuló ideiglenes földadó bevezetését is elrendelték. A kataszteri felmérések végzetével, annak alapján szabályozták a földadót 1869–1881 között.

A szabadságharc leverése után a Habsburg-államigazgatás Magyarországon is hasonlóképpen járt el: 1849. október 20-án császári nyílt parancs (pátens) rendelte el az állandó földadókataszter felállítását, és annak elkészültéig 1850. március 4-én egy újabb pátens az ideiglenes földadókataszter elkészítését rendelte el (1853-ra elkészült). Ez szolgált a földadó kivetésének alapjául 1883-ig.

A részletes kataszteri felmérés az 1853-ban megkezdett háromszögelési felmérések alapján, 1856-ban indult meg, és bár az egész ország területén nem, 1916-ra már az állam 81%-ára vonatkozóan elkészült. A kataszteri felmérés szervezetét, az ott alkalmazott mérnököket számos egyéb szakmai feladattal terhelték, amik hátráltatták a felmérési munkálatokat. 1875-ben földadó-szabályozási munkálatok indultak,

de ezen kívül szerepet kaptak a telekkönyvi betétszerkesztésben, a birtokrendezéseknél, végezték a mérnöki felmérést, helyszínelést és nyilvántartást, továbbá bírósági eljárásoknál működtek közre, és egyéb feladatokban is részt vettek (Duna, Tisza hullámterének helyszínelése, erdőbirtokok háromszögelése, bányászati érdekű háromszögelési és felmérési munkák, határrendezés).

Az előkészületi, tisztázati, másolati térképek, valamint a kapcsolódó iratanyagok a térképtárakba kerültek, de az anyag egyes másolatait hivatalból a járásbírók és a községek is őrizték. A történeti forrásanyag a megyei levéltárakba került (szerencsés esetben az iratképzők iratanyagával, illetékesség alapján), illetve az Országos Levéltárba és az Országos Széchényi Könyvtárba is jutottak térképek és iratok. A levéltárosok előtt ismert volt, hogy a Földmérési és Távérzékelési Intézet is őriz kataszteri térképeket és iratokat, de azok tartalmáról és mennyiségéről csak 2012 februárjában (!) szerzett pontos tudomást a Magyar Országos Levéltár (MOL). Eszerint a FÖMI őrizetében található a kataszteri felmérés

- térképei (1850–1930), kb. 56 000 szelvény;
- térképeinek könyvmegosztott példányai (1850–1930), kb. 10 000 szelvény;
- mérési és számítási könyvei (1850–1930), 1400 kötet;
- háromszögelési munkarészei (1851–1858), 250 könyv és 1800 tasak;
- lappontsúritési meghatározási terveinek munkarészei (1850–1858), kb. 450 tasak.

2003-ban a közgyűjteményekben őrzött kulturális közvagyon felmérését és digitalizálási lehetőségeit meghatározó dokumentum a levéltári területen a kéziratos és nyomtatott térképek digitalizálását határozta meg egyik prioritásként (a középkori oklevelek és a testületi jegyzőkönyvek mellett). Ennek hatására a Nemzeti Kulturális Alap 2007–2009 folyamán több alkalommal támogatta kataszteri térképek digitalizálását és később online publikálását. A megyei levéltárakban őrzött kataszteri térképek, valamint a MOL-ban őrzött kataszteri térképek és kataszteri oleáták digitalizá-

lása, részbeni georeferálása és interneten közzététele valósult meg, az anyagokat a Magyar Levéltári Portálon és a MOL adatbázisaiban lehet elérni (www.leveltariportal.hu és www.mol.gov.hu/digitalia).

A MOL-ban végzett térkép-digitalizálási munkálatokkal egyidejűleg e projekt szenior kutatói módszertani tanulmányt készítettek a kataszteri térképek digitalizálásáról. Ebben a kataszteri felmérések történetére és az iratanyag levéltárba kerülésére, tartalmára vonatkozó szerény adatokat is összegyűjtötték (http://www.mol.gov.hu/letoltes.php?d_id=393).

Meg kell azonban állapítanunk, hogy a digitalizálási munkálatok folyamán sem sikerült az ország teljes területére vonatkozó térképanyagot feltárni és legalább virtuálisan egyesíteni (ahogy az az újabb tényekből látszik, helyesen gondoltuk, hogy az iratanyag jó része a FÖMI-nél vagy a megyei földhivataloknál található meg). Azt is megállapíthatjuk, hogy a térképanyag a kapcsolódó iratanyag nélkül csak csekély részben alkalmas a történeti forrásérték kiaknázására, sok esetben pusztán illusztrációként használható csak fel. Éppen ezért szükséges, hogy a legnagyobb kataszteri gyűjteménnyel rendelkező, az annak feltárásában és online közzétételében legnagyobb eredményeket felmutató nemzeti közgyűjtemény, a MOL jelen projekt feladatait elvégezze.

Jelen projekt előzménye és előkészítése a projektvezető 2009–2012 között futó Bolyai János Kutatási Ösztöndíja, amely a kataszteri felmérések forrásanyagának feltárását és részbeni feldolgozását tűzte ki célul, ennek eredményeit a www.dualizmus.hu oldal „Kataszteri felmérések” rovatában teszi közzé.

2. Hipotézis, kulcskérdések, a projekt célkitűzései

Jelen pályázat célja, hogy a MOL-ban őrzött kataszteri iratok (S 79 törzsszám) feltárását elvégezze, valamint a kataszteri felmérések történetére vonatkozó hiányzó, homályos, pontatlan vagy zavaros tényanyagot tisztázza és közzétegye.

Ennek keretében a projekt:

1. Feltárja és közzéteszi a kataszteri felmérésre (is) vonatkozó

- jogszabályokat;
- országgyűlési dokumentumokat;
- kormányjelentéseket, statisztikákat, költségvetési adatokat;
- személyi állomány prozopográfiai adatbázisát, kiegészítve a felmérési szelvények elkészítésében való konkrét részvétel adataival;
- szakkifejezések definícióit, elhatárolását, pontatlanságainak tisztázását, valamint korabeli és jelenkori terminus technicusok konkordanciáját.

2. Elkészíti a MOL-ban őrzött *S 79 Kataszteri iratok* anyagának feltárását, nyilvántartásba vételét, jegyzékelését/katalogizálását.

3. Digitalizálásra előkészíti, digitalizáltatja és hozzáférhetővé teszi a felmérési előrajzokat (Feldskizzen), dűlőjegyzéket, birtokosok jegyzékét és házsámjegyzéket.

4. Kataszteri forrásismereti kézikönyvet állít össze, amely a kataszteri felmérés valamilyeni dokumentumát rendszerezve és hierarchikusan, egymáshoz való kapcsolódásukat feltárva leírja, mintaképpel látja el, adattartalmát értékeli és forrásfeltárását elvégzi.

Ad 1. Előkészületi munkaként a MOL munkatársaiként közreműködtünk az állami költségvetés és zárszámadás, a tiszti címtár, a kormányjelentések, az abszolutizmus kori rendeletek digitalizálásában; a feladatot ezek és az országgyűlési nyomtatványok (mpgy.ogyk.hu) feldolgozásával végezzük el. Végzi: Reisz T. Csaba, a szakkifejezések tisztázását Török Enikő.

Ad 2. Az állag 1218 csomóból áll, 1783 település adatait tartalmazza. A csomók a települések felvételi, ritkábban helyszínelési előrajzát, mérési vázlatokat, birtok-/földrészleti, határleírás, számítási [számolati], birtokváltozási stb. jegyzőkönyveit és azok függelékeit tartalmazzák. Csak egy alapadatokat tartalmazó jegyzék áll rendelkezésre (településnév, évszám, néhány iratanyagtípus [birtokrészleti jegyzőkönyv, számolati jegyzőkönyv, határleírás, fel-

vételi előrajz és egyéb], és pl. a házsámjegyzék, birtokosok névjegyzéke, ami családkutatás során könnyen használható lenne, nem jön elő a jegyzékből), ezáltal pontos ismeretekkel nem rendelkezünk az iratanyag minőségi és mennyiségi összetételéről. Eddig 161 csomót dolgoztunk fel, ennek alapján a felmérési előrajzok számát 56 000-re tesszük, és eddig 1846 rekordot készítettünk belőle a térképtári adatbázis számára (az eddig készített rekordokból 1509 leírás elérhető a <http://mol.arcanum.hu/terkep> címen). 2012 végéig még kb. 120 csomó feldolgozását, 1500 rekord elkészítését tervezzük. (Pályázat nélkül a feldolgozás kb. 8-10 évig tartana). Az iratanyag paginálása, rendezése és leírása napi 10 rekorddal és összesen 10 000 rekorddal számolva 2 fő 2 évi munkájával készíthető el. Erre a munkára később kiválasztandó PhD- vagy MA-hallgatót, esetleg BA végzettségű fiatal munkatársat foglalkoztatnánk, napi 4-8 órában, egymást váltva, két munkaállomáson, Török Enikő szakmai irányításával. Tervezett megbízási díj: 149 500 Ft/fő/hó (8 órás munkavégzés esetén): H1 fizetési fokozat (129 500 Ft) és egészségkockázati pótlék (20 000 Ft) figyelembevételével.

Ad 3. A digitalizálást és az online szolgáltatást költséghatékonyasági okokból külső vállalkozóval kívánjuk elvégeztetni. Tervezett költsége az 56 000 szelvény kétoldalas digitalizálása esetén 50 Ft/felvétel + áfa, vagyis $112\,000 \cdot 50 \text{ Ft} \cdot 1,27$ (áfa) = 5 600 000 Ft + 1 512 000 Ft. A munkákat 2013–2015 folyamán végeztetjük el. A digitalizálást a MOL több mint egy évtizede együttműködő partnere, az Arcanum Adatbázis Kft. (www.arcanum.hu) végzi el, ez a legköltséghatékonyabb megoldás.

Ad 4. A kataszteri forrásismereti kézikönyv oktatási és forrásfeltárási segédletként készül el, tapasztalt egyetemi oktató közreműködésével, a projekt 3. évében. A kötet tartalmazza a forrástípusok képét, leírását, kapcsolódását a többi forrástípushoz, adattartalmának bemutatását és forrásértékelését, a forrástípusok őrzési helyeit, kutatási segédleteit, esetleges szakirodalmát. Végzi a projektben: Reisz T. Csaba és Török Enikő.

3. Az alkalmazott kísérleti módszer

a) A forrásanyag jelentős részét eddig is a MOL könyvtári állományának digitalizálásával állítottuk elő, jelen projekt vezetőjének szinte kizárólagos közreműködésével (állami költségvetés, zárszámadás, kormányjelentés, tiszti címtár, kormánylap). Más digitális tartalmak (országgyűlési iratok, *Pénzügyi Közlöny*) felhasználásával, valamint könyvtári anyag (*Kataszteri Közlöny* – OSZK) feltárással végezzük el a szakirodalmi, jogi, történeti feltárást.

b) Az adatrögzítést a MOL-ban jelenleg is vezetett, Folio Viewsban működő térképtári adatbázisban végezzük, ez egyúttal a MOL honlapján elérhető térképkatalógus és a Magyar Levéltári Portálon futó online adatbázis évenkénti frissítésének is alapul szolgál, így a publikáció a projekt futamideje alatt legalább 2-3-szor frissül majd.

4. Valószínűsített eredmények

1. A kataszteri felmérésekre vonatkozó jogszabályok, országgyűlési iratok feldolgozása és hozzáférhetővé tétele (ha addig más úton nem biztosított) megtörténik.

2. A kataszteri felmérésben részt vevő személyi állomány feldolgozása és közzététele megtörténik.

3. A MOL S 79 Kataszteri iratok feltárása, katalógizálása megtörténik.

4. A MOL S 79 Kataszteri iratok „Feldszíven” anyaga (56 000 szelvény) digitálisan online elérhető.

5. „A kataszteri felmérések forrásainak elemzése” tankönyv/módszertani útmutató elkészül és hozzáférhető.

5. Kutatási infrastruktúra (eszközök, személyi állomány)

Eszközigeény

a) A projektvezető számára 1 notebook, a projekt többi tagja számára összesen 3 asztali számítógép és a feldolgozandó anyag jellegére tekintettel nagyméretű (legalább 24”) monitor. 2 munkaállomáson váltott műszakban dolgozik a 2-3 később felveendő kutató.

b) A kommunikációs és informatikai hátteret a MOL biztosítja (rezsiköltségben érvényesítve).

Személyi állomány

a) A munka elvégzését a MOL két munkatársa, Reisz T. Csaba (projektvezető) és dr. Török Enikő, a Térképtár referense irányítja. A projektvezető és a szenior kutató mint MOL-alkalmazottak nem jogosultak személyi kifizetésre.

b) Az S 79 Kataszteri iratok állagának feldolgozását legfeljebb 3 fő félállású, később felveendő kutató végzi. E kutatókkal szembeni elvárás a történelem, levéltár, könyvtár, földrajz vagy térképész szakon szerzett legalább BA fokozatú egyetemi diploma megléte (preferált a PhD-képzésben részvétel). E kutatók alkalmazása: 2013. január 1-jétől 2015. június 30-ig (30 hó). Tervezett költség 149 500 Ft/fő/teljes állás/hó.

c) A „Kataszteri forrásismereti kézikönyvet” olyan később felveendő kutató közreműködésével állítjuk össze, aki történelemtudományban tudományos fokozattal rendelkezik, és térképtörténeti tanulmányokat folytatott, írt, és e tárgyban, továbbá általánosan egyetemi oktatási tapasztalattal rendelkezik.

6. Időterv (lásd a következő oldalon)

Mi a kutatás jelentősége?

Röviden írja le, milyen új perspektívát nyitnak az alapkutatásban az elért eredmények, milyen társadalmi hasznosíthatóságnak teremtik meg a tudományos alapját.

A projekt eredményei elősegítik a kataszteri felmérések (más gyűjteményekben található) forrásanyagának további feltárását, azonosítását, rendszerbe illesztését; biztosítják a Magyar Országos Levéltárban őrzött térkép- és iratanyag kutathatóságát (részben elektronikus úton). A forrásanyag értékelését és hasznosíthatóságát segíti elő a történettudomány, a helytörténetet kutató professzionális és magánérdeklődők számára, valamint az oktatásban (segítve ezzel a mai földméréstudományi diszciplínákat is). Lehetővé teszi a kataszteri felmérések dokumentumainak nemzetközi szintű összehasonlítását.

A kutatás összefoglalója, célkitűzései laikusok számára

Ebben a fejezetben írja le a kutatás fő célkitűzéseit alpműveltséggel rendelkező laikusok számára. Ez az összefoglaló a döntéshozók, a média illetve az adóízetők tájékoztatása szempontjából különösen fontos az OTKA számára.

A polgári állam az állami feladatokhoz szükséges pénzügyi források egy jelentős részét a föld mennyiségi és minőségi adatai alapján meghatározott jövedelme után kivetett földadóból teremtette elő. A földadó arányos és lehetőség szerint igazságos kivetése érdekében szükség volt az egész ország helyszíni bejárással végzett felmérésére. E célt szolgálták 1850–1918 között az ún. kataszteri földmérés munkálatai. A felmérés iratanyaga ma több közgyűjteményben található, teljes körű mennyiségi és tartalmi feltárása, nyilvántartásba vétele, kutathatóságának biztosítása nem történt meg. A projekt eredménye nemcsak a tudományos kutatók számára tisztáz és nyit meg egy fontos forrásegyüttest, de a helytörténeti és családtörténeti kutatók számára is jelentős segítséget biztosít.

Munkaterv**2013****1. Szakirodalom**

Feladat (F): A korábban megkezdett feltárás befejezése, bibliográfia elkészítése és közzététele. A későbbiekben a naprakészség fenntartása.

Eredmény (E): Az eddig nyomtatásban megjelent művek rendszerezett formában hozzáférhetőek. ONLINE publikálás.

Végzi (V): Reisz T. Csaba, 2 hó; Török Enikő, 2 hó.

2. (Jog)szabályok

F: a) A kataszteri felmérésre, földadóra vonatkozó törvények és rendeletek kronologikus listája, pdf-es formában a teljes szöveg (lehetőség szerint kereshető formában) közzététele.

b) A felmérési utasítások közzététele.

E: A jogszabályok és szabályok hozzáférhetőek, a kutatás kezdetétől elérhetőek. ONLINE publikálás.

V: Reisz T. Csaba, 6 hó.

3. Parlamenti nyomtatványok

F: Képviselőházi és Felsőházi irományok, naplók és jegyzőkönyvek jegyzékelése.

E: Az országgyűlési nyomtatványokban a kataszteri felmérésre, földadóra vonatkozó közvetlen vagy utalásszerű adatok jegyzéke készül. ONLINE publikálás.

V: Reisz T. Csaba, 6 hó.

4. S 79 Kataszteri iratok feltárása

F: Tervezett rekordok száma 4000, kb. 300 csomó feldolgozása, katalógusban leírása, digitalizálásra előkészítése.

E: A MOL adatbázisában vezetett adatok a MOL Térképtári adatbázisban és a Magyar Levéltári Portálon legalább 1x (november körül) frissülnek és kiegészülnek.

V: Török Enikő, 12 hó, 3 felveendő kutató, 12-12 hó.

5. Feldskizzen

F: Digitalizálás, I. ütem, kb. 23 000 szelvény kétoldalas felvételezése.

E: Digitális állomány elkészül, az adatbázis frissítésekor ez is online hozzáférhetővé válik.

V: Külső vállalkozó.

2014

1. Személyi adattár

F: A *Tiszti címtár* és a *Pénzügyi Közlöny* kataszteri felmérésre vonatkozó személyi állományának összeállítása Excel-ben.

E: Személyi állomány szervezeti struktúra szerinti bemutatása. ONLINE publikálás.

V: Reisz T. Csaba, 12 hó, Török Enikő, 6 hó.

2. S 79 Kataszteri iratok feltárása

F: Tervezett rekordok száma 4000, kb. 300 csomó feldolgozása, katalógusban leírása, digitalizálásra előkészítése.

E: A MOL adatbázisában vezetett adatok a MOL Térképtári adatbázisban és a Magyar Levéltári Portálon legalább 1x (november körül) frissülnek és kiegészülnek.

V: Török Enikő, 12 hó, 3 felveendő kutató, 12-12 hó.

3. Feldskizzen

F: Digitalizálás, II. ütem, kb. 23 000 szelvény kétoldalas felvételezése.

E: Digitális állomány elkészül, az adatbázis frissítésekor ez is online hozzáférhetővé válik.

V: Külső vállalkozó, 6 hó.

4. Kataszteri forrásismereti kézikönyv

F: A forrástípusok összegyűjtése, leírása, strukturálása és elemzése.

E: Kézikönyv készül, mintalapok megjelennek. ONLINE publikáció.

V: Felveendő kutató, 3 hó.

2015

1. S 79 Kataszteri iratok feltárása

F: Tervezett rekordok száma 2000, kb. 150 csomó feldolgozása, katalógusban leírása, digitalizálásra előkészítése.

E: A MOL adatbázisában vezetett adatok a MOL Térképtári adatbázisban és a Magyar Levéltári Portálon legalább 1x (november körül) frissülnek és kiegészülnek.

V: Török Enikő, 6 hó, 3 felveendő kutató, 6-6 hó.

2. Kataszteri forrásismereti kézikönyv

F: A forrástípusok összegyűjtése, leírása, strukturálása és elemzése.

E: Kézikönyv teljesen elkészül. ONLINE publikáció.

V: Felveendő kutató, 9 hó.

3. Összefoglaló tanulmány

F: Az elvégzett munkáról és a feltárt adatokból a kataszteri felmérésre vonatkozó tanulmány elkészítése.

E: Önálló könyv formájában összefoglaló készül.

V: Reisz T. Csaba, 8 hó, Török Enikő 8 hó.

Költségvetés és indoklása

Kutatói alkalmazás (1.2.1) indoklása (magyarul)

A tervezett munkákat a MOL munkatervében és alkalmazotti létszámával csak nagyon lassan, 8-10 év alatt lehet elvégezni. Az elvárt végzettségű fiatal kutatók felkészültsége az önálló, csak irányított és ellenőrzött munkavégzésre megfelelő, és bevonásukkal belátható időn belül elkészül az iratanyag feldolgozása és közzététele.

Járulékok (2. költségsor) indoklása (ha a tervezett összeg kevesebb, mint a személyi költségek kb. 30%-a) (magyarul)

A szociális hozzájárulási adó (2012-től) mértéke 27%, amely a személyi kifizetések után a törvény alapján megfizetendő.

Külföldi utazás, külföldi kongresszusi részvétel (3.1 költségsor) indoklása (magyarul)

A kataszteri felmérések feldolgozása a Habsburg Monarchia és az Osztrák–Magyar Monarchia utódállamaiban ma is folyik, ezért a tapasztalacsere érdekében legalább 1 fő 2 alkalommal való külföldi kiküldetését tervezzük (100 000 Ft/alkalom).

Egyéb költségek (3.3 költségsor) indoklása (magyarul)

A jelentések és egyéb dokumentumok szabatos idegen nyevű fordítási költségére: 50 000 Ft/év, összesen 150 000 Ft.

A digitalizálást az erre szakosodott külső partner (Arcanum Adatbázis Kft.) bevonásával végezzük, mert egy évtizedes tapasztalatunk alapján ez a legköltséghatékonyabb és legeredményesebb. 5 millió forintot tervezünk az összesen legalább 78 000 felvétel (39 000 szelvény kétoldalas digitalizálása) elkészítésére: 50 Ft + áfa/felvétel egységáron.

Befektetett eszközökre tervezett költségek (4. költségsor) indoklása

(tételesen fel kell sorolni a nettó 500 EFt egyedi érték felett – társadalom- és bölcsészettudományok területén nettó 200 EFt – beszerezni tervezett eszközöket, szoftver beszerzéseket stb., azok megközelítő költségével együtt) (magyarul)

1 notebook a projektvezetőnek (jelentős mértékben a munkahelyétől távol kell adatrögzítést, feldolgozást végeznie), valamint 3 jó minőségű munkaállomást kell a részt vevő kollégáknak biztosítani. A MOL gépparkjának átlagéletkora 7 év, a projekt megkezdéséig beszerzési kerete nem lesz, így megfelelő munkaeszköz a vásárlás nélkül nem áll rendelkezésre.

	Költségfajta (Ft-ban)	2013.01.01 – 2013.12.31	2014.01.01 –2014.12.31	2015.01.01 – 2015.12.31	Összes
1.1	Vezető kutató alkalmazása	0	0	0	0
1.2.1	Teljes, vagy részmunkaidejű kutatói alkalmazás	2 691 000	2 691 000	1 345 000	6 727 000
1.2.2	Teljes, vagy részmunkaidejű alkalmazás nem kutatói minőségben	0	0	0	0
1.2	Teljes, vagy részmunkaidejű alkalmazások részösszege (1.2.1+1.2.2)	2 691 000	2 691 000	1 345 000	6 727 000
1.3	Egyéni kutatói megbízás	0	0	0	0
1.4	Egyéb megbízás	0	0	0	0
1.5	Hallgatói alkalmazás	0	0	0	0
1.6	Személyi juttatások részösszege (1.1+1.2+1.3+1.4+1.5)	2 691 000	2 691 000	1 345 000	6 727 000
1.7	Napidíj	0	0	0	0
1.8	Kezelési költség	0	0	0	0
1	Személyi juttatások összesen (1.1+1.2+1.3+1.4+1.5+1.7+1.8)	2 691 000	2 691 000	1 345 000	6 727 000
2	Munkaadókat terhelő járulékok	727 000	727 000	364 000	1 818 000
3.1	Külföldi utazás, külföldi konferencián való részvétel dologi kiadásai	0	100 000	100 000	200 000
3.2	Készletbeszerzés	0	0	0	0
3.3	Egyéb költség	1 650 000	3 000 000	500 000	5 150 000
3.4	Az 1+2+3.1+3.2+3.3 költségsorok összesen	5 068 000	6 518 000	2 309 000	13 895 000
3.5	Általános költségek	1 253 000	1 283 000	441 000	2 977 000
3	Dologi költség összesen (3.1+3.2+3.3+3.5)	2 903 000	4 383 000	1 041 000	8 327 000
4	Befektetett eszközök költsége	1 200 000	0	0	1 200 000
6	A kutatás összes költsége (1+2+3+4)	7 521 000	7 801 000	2 750 000	18 072 000

II. Szakmai bírálatok

1. szakértő

A kutatási program értékelése

Módszertanilag kitűnően megalapozott kutatási projekt. A kérdések a 21. század szintjén világosan megfogalmazottak, a kutatási célokat reálisan tűzték ki. Az előzmények figyelembevételével minden rendelkezésre áll a három év alatt megvalósítandó kivitelezéshez.

A vezető kutató alkalmassága

A projektvezető, kiszabadulva a levéltár-igazgatás nyúge alól, megújult energiákkal vágott bele jelen kutatásba. Már disszertációjával és a Lipszky-kiadással a digitális történeti térkép kutatás elismert kutatója lett. Igazgatósága alatt meghatározó szerepe volt abban, hogy a MOL (és a megyei levéltárak) kataszteri térképeit egy országos NKA-program keretében digitalizálták. Vezető kutatótársával együtt írták a projekt módszertani megalapozását jelentő tanulmányt.

A résztvevők alkalmassága

A projekt másik vezető kutatója, a MOL térképészeti szekciójának vezetője, szintén a téma jeles szakértője. Mikoviny Sámuelről írott disszertációja óta számos térképészettörténeti munkát publikált. Intenzíven közreműködött jelen projekt módszertani megalapozásában. Az alkalmazásba kerülő MA-s, PhD-s hallgatók nevei még nem ismertek, de kiválasztásuk és kiképzésük remélhetőleg már kezdetét vette.

Párhuzamos kutatások

A projektvezető Bolyai Ösztöndíja ez évben zárul, s az annak keretében végzett munkák jól szolgálták a mostani pályázat megalapozását.

A kutatás megvalósíthatóságának értékelése

Veszélyes-e a munka, van-e etikai kockázat?

A kért pénzügyi támogatás realitása

A költségvetés legjelentősebb tétele – a dolgok természetéből adódóan – az egyéb költségek

között a digitalizálás, amelyet bejártatott harmadik partnerrel végeztetnek. Az alkalmazásba kerülő munkatársak munkabére is reálisan kalkulált, s a vezető kutatók, szabály szerint, fizetés nélkül végzik munkájukat. A 3 évre a 20 milliós költségvetés szükséges és reális.

Átfogó értékelés

A pályázat mind módszertanilag, mind tartalmilag, mind költségvetés szempontjából jól megalapozott és kivitelezhető. Mindenképpen támogatásra érdemes. A projekt teljességéhez – mintegy melléktermékként – hozzátartozna egy hiánylista összeállítása: mely települések, mely kataszteri térképei (térképészletei!) hiányoznak, számba véve az összes lehetséges lelőhelyet.

Sorolja fel a pályázat erősségeit (maximum 5 tétel)

A pályázat fő erényei: módszertani megalapozottság, magas előkészítettségi fok. A vezető kutatók témában, kutatásban való jártassága, tevékenységük dinamizmusa. Mértéktartó, de reális költségvetés.

Sorolja fel a pályázat gyengeségeit (maximum 5 tétel)

Érdemes lenne számolni néhány forráskritikai nehézséggel, részben a térképek, de még inkább a hozzájuk tartozó iratanyag vonatkozásában (mértékegységbeli, felmérésben és ábrázolásban előforduló hibák stb.). A projekt helyesen indít a forrás földadózástól való determináltságával, ezzel a szemponttal, ezzel a nehézséggel számolni kellene az adatok értékelésénél is. (Arról, hogy nincs kidolgozott magyar adótörténet, nem tehetnek, de talán egy következő projektben tehetnek érte valamit, hogy legyen...)

2. SZAKÉRTŐ

A kutatási program értékelése

Internationally very good and has some excellent parts, but it could be improved in some respect. The proposal may have a substantial impact on its field. (9)

A vezető kutató alkalmassága

Had measurable influence on the field, among the very good scientists/research teams internationally. (9)

A résztvevők alkalmassága

Had measurable influence on the field, among the well-known scientists/research teams internationally. (8,5)

Párhuzamos kutatások

A kutatás megvalósíthatóságának értékelése
Veszélyes-e a munka, van-e etikai kockázat?

A kért pénzügyi támogatás realitása

The budget is realistic.

Átfogó értékelés

Internationally very good, has some excellent points. (9)

Sorolja fel a pályázat erősségeit (maximum 5 tétel)

Exploring basic data. Processing the cadastral maps in time series. Presenting the technical development of surveying. Presenting the technical development of map-making. Historical inventory of the cadastral maps of Hungary.

Sorolja fel a pályázat gyengeségeit (maximum 5 tétel)

I found no unrealistic points in the proposal.

3. SZAKÉRTŐ*A kutatási program értékelése*

A kataszteri felmérések történetének feldolgozása és forrásismereti kézikönyvben való megjelentetése, valamint a Magyar Országos Levéltár S 79 Kataszteri iratok állományának feltárása, nyilvántartásba vétele, digitalizálásra való előkészítése, illetve részbeni digitalizálása kiemelten fontos feladat több tudományterület szempontjából is. A megfogalmazott célkitűzések megvalósulása esetén a program eredményei jelentős mértékben hozzájárulnak a magyarországi földmérések, a földadóka-

taszter történetéhez, és segítik az elmélyültebb történeti-agrártörténeti, illetve társadalomtörténeti kutatásokat, s részben a nyelvtudomány (helynévanyag), részben pedig a településföldrajz, településnéprajz és a térképészettörténet szakembereinek is nélkülözhetetlen segítséget nyújtanak. A program, figyelembe véve az alkalmazásra kerülő munkatársakat, valamint a külső megbízott szervezet megbízhatóságát és referenciáit, megvalósítható az adott időke-
reten belül.

A vezető kutató alkalmassága

Reisz T. Csaba, a pályázati projekt vezető kutatója ismert levéltári szakember, a Lipszky-életmű avatott feltárója, a Lipszky Digitalis szerkesztője. Publikációs tevékenysége jelentősnek mondható, köztük igen fontos alapművekkel, s a pályázati témába vágóan pedig a kataszteri térképek digitalizálásáról is publikációt adott közre (társszerzőkkel).

A résztvevők alkalmassága

Török Enikő, a pályázati projekt kutatója szintén ismert levéltári szakember, akinek munkásságához többek között a Mikoviny-életmű részletes feltárása is fűződik, s több tanulmányt adott közre a kataszteri felmérésekről. Publikációs tevékenysége szintén jelentősnek mondható.

Párhuzamos kutatások

Nincs párhuzamos kutatás. Jóllehet a Bolyai Kutatási Ösztöndíjat „A kataszteri felmérések története” c. témára kapta, az OTKA-kutatási tervben megfogalmazott igen jelentős forrásfeltárás, valamint a feltárt térképek digitalizálása alapvetően új kutatást ígér.

A kutatás megvalósíthatóságának értékelése

A befogadó intézmény, a Magyar Országos Levéltár minden tekintetben alkalmas a kutatási program sikeres végrehajtására.

Veszélyes-e a munka, van-e etikai kockázat?

A pályázati anyag áttanulmányozása alapján etikai aggály nem merült fel.

A kért pénzügyi támogatás realitása

A munkaterv megvalósítható, mert a költségvetési tervben végzett hallgatók vagy doktoranduszok foglalkoztatását is tervbe vették, akik a forrásfeltárás és adatrögzítés jelentős részét elvégeznék. A költségvetés összhangban a megfogalmazott pályázati célokkal és munkatervvel, a betervezett megbízási díjak és a kutatói fizetés indokolható. Kissé túlzónak tűnik ugyanakkor a befogadó intézmény rezsiköltsége (10%-ot jóval meghaladó), tekintve, hogy tulajdonképpen levéltári alapfeladatok elvégzésének meggyorsítását és az eredmények mielőbbi hozzáférhetővé tételét célozza a projekt, és a szükséges munkaeszközöket (notebook, számítógépek) is betervezték, a befogadó intézmény, tudatában a hazai kutatásfinanszírozás nehézségeinek, alacsonyabb rezsiköltséget is felszámolhatott volna méltányosságból. A másik tétel, amelyet némileg szintén túlméretezettnek tartok, az az eszközbeszerzés tétele, amely egy notebookra és 3 számítógépre és 3 monitorra 1 200 eFt-ot irányzott elő (300 eFt/db).

Átfogó értékelés

A kutatási projekt és a vállalt munkaterv megvalósítható, és értékes tudományos eredményeket és olyan mennyiségű kataszteri térkép, keletkezett dokumentum digitalizálását teszi hozzáférhetővé, amely több tudományterület szakembereinek nyújt majd lehetőséget kutatásaik mélyrehatóbb kivitelezéséhez, illetve új elemzések elkészítéséhez. Hiányoltam a pályázatból ugyanakkor a MOL-on kívüli térkép-állomány (FÖMI) és a szétszórtan lappangó iratállomány és térképszelvények, birtokívek stb. feltárására és lajstromozására irányuló erőfeszítéseket (pl. körlevél kiküldése a vidéki földhivatalokhoz, levéltárakhoz stb.). Az FTE-értékek kielégítőek, tekintve, hogy kutatói pályázatról van szó, és a vezető kutató, valamint a kutató munkahelye is a Magyar Országos Levéltár, ezért a vállalt feladataik elvégzéséhez és a munka koordinálásához elégséges a 0,2 FTE/év. A pályázatot támogatásra méltónak tartom, melynek megvalósulása több területen is új eredményeket hozhat.

Sorolja fel a pályázat erősségeit (maximum 5 tétel)

(1) Olyan terület feltárására irányul, ahol ismereteink igen hiányosak, a kataszteri felmérések eredményei pedig legbecsesebb forráscsoportjaink közé tartoznak, (2) jelentős forrásfeltáró tevékenység, (3) nagy mennyiségű forrás digitalizálása és részbeni online hozzáférhetővé tétele, (4) módszertani összefoglaló monográfia publikálása a kataszteri felmérésekről.

Sorolja fel a pályázat gyengeségeit (maximum 5 tétel)

(1) Az alkalmazandó viszonylag jelentős segédmunkaerő lehetőséget adott volna a MOL-on kívüli állományok számbavételére és „kataszterének” elkészítésére, (2) a kataszteri térképek sokszor még lappangó irategyütteseinek a feltárására, a FÖMI-nél, a vidéki földhivataloknál, a megyei és fióklevéltáraknál való tudakozódás szintén bekerülhetett volna célkitűzések köré, még akkor is, ha csak az első lépések történtek volna meg egy országos adatbázis kialakítása felé.

Testületi vélemény

A két vezető kutató a téma elismert szakembere, komoly publikációkkal a hátuk mögött. A téma alap kutatás jellege és fontossága szintén egyértelmű. A módszertan és a munka ütemezése végig gondolt. A feltáró munka zömét meg nem nevezett fiatal kutatók, hallgatók végeznék, akiket megnevezhettek volna, hiszen ez a munkafolyamat már a kezdetektől elindulna. A három fiatal kutató kapacitása az egyik vélemény szerint a nem a MOL-ban található térképek feltárását is lehetővé tehetné. A pályázat nemzeti szempontból is meghatározó alap kutatás.

Az egyéb költség rovaton 2,2 MFt csökkenés indokolt a digitalizálási költségek rovására.